

Ernest Mandel**Halvkoloniala och halvindustrialiserade beroende länder**

Under de senaste tjugo åren har en rad halvkoloniala länder genomgått ett verkligt industrialiseringsuppsving. Deras samhällsliga och ekonomiska struktur har förändrats i grunden. Styrkeförhållandena mellan olika samhällsklasser och -skikt har rubbats. Sättet på vilket de upptas i den internationella kapitalistiska ekonomin är inte längre det samma. Likaså har deras politiska förhållande till de imperialistiska makterna förändrats.

Även om dessa förändringar är kvantitativa och inte kvalitativa, är de tillräckligt viktiga för att i sig förtjäna att uppmärksammas och läggas på minnet. De är framför allt en följd av förändringar i olika taktiska beståndsdelar i den övergripande revolutionära strategin, som själv inte förändras. Den bestäms fortfarande av logiken i lagen om den ojämna och sammansatta utvecklingen under den imperialistiska epoken: den permanenta revolutionens strategi. Det är därför hög tid att marxister i sina analyser i regel använder nya och mer precisa begrepp.

Från den imperialistiska epokens början ända fram till 1950- talets första år, delades de underutvecklade länderna i allmänhet in i rent koloniala- och halvkoloniala länder. Skillnaden mellan de båda kategorierna rörde emellertid mindre den samhällsekonomiska strukturen än den politiska formen för imperialismens herravälde. I de koloniala länderna utövade de imperialistiska makterna (genom statsmakten) själva ett direkt politiskt herravälde. I de halvkoloniala länderna utövade imperialistmakterna ett indirekt politiskt herravälde. Den vardagliga statsmaktsutövningen blev kvar i händerna på de inhemska härskande klasserna. Dessa var inte nödvändigtvis borgerliga klasser; ta t ex Etiopien under Haile Selassie, Saudi-Arabien under Ibn Saud, Iran och Afghanistan. I de sistnämnda länderna var imperialismen förhärskande, men den styrde inte. De inhemska härskande klasserna deltog som "junior partners" i maktutövningen.

Då den nationella befrielseörelsen i koloniala och halvkoloniala länder mot slutet av Andra världskriget såg ett uppsving nästan överallt – till följd av kolonialmakternas försvagning under krigets gång, och framför allt till följd av den kinesiska revolutionens seger – blev övergången från ett direkt till ett indirekt imperialistiskt herravälde allmänt. Nästan alla de gamla kolonierna blev formellt politiskt självständiga.

De flesta underutvecklade länder klassificerades 1963 som halvkoloniala länder. En del av dem hade dessutom, tack vare en segerrik socialistisk revolution, frigjort sig från imperialismens herravälde: Kina, Nordkorea, Nordvietnam, Kuba (samt merparten av de östeuropeiska kinderna, som också var halvkoloniala före Andra världskriget).

I dag är det nödvändigt att göra en ny, större distinktion mellan de underutvecklade länderna. Oavsett vad man anser om deras politiska, finansiella och ekonomiska förhållanden till imperialismen, har i några av dem den inhemska ekonomiska situationen otvivelaktigt förändrats. Denna kan i dag inte jämföras med den som rådde 1910, 1920, 1930, 1940 eller 1950. Dessa länder har passerat en första, utdragen industrialiseringsfas som placerar dem i ett halvt om halvt industrialiserat läge som är mer utvecklat än det som rådde – för att ge ett historiskt exempel – i Ryssland 1917 eller i Spanien 1936.

Det stora flertalet halvkoloniala länder har inte genomgått denna process av snabb och långvarig halvindustrialisering, med alla dess konsekvenser. Att fortsätta att, huller om buller, inordna alla underutvecklade länder i samma kategori (halvkoloniala länder) ökar med andra ord förvirringen. Detta innebär att det blir omöjligt att göra de grundläggande distinktionerna som är avgörande för att förstå verkligheten och för att utarbeta en korrekt revolutionär taktik.

Det är därför det är nödvändigt med en ny indelning av de underutvecklade länderna: mellan faktiska halvkoloniala länder å ena sidan, och halvindustrialiserade beroende länder å den andra. (En del mindre koloniala länder finns fortfarande kvar, främst på Antillerna, öarna i Stilla Havet och Indiska Oceanen, och, ur formell politisk synvinkel, Hong Kong.)

Man kan också uttrycka denna indelning på ett annat sätt: inom den allmänna kategorin länder som domineras av imperialismen, måste man skilja på halvindustrialiserade och halvkoloniala länder i ordets traditionella bemärkelse.

Med hjälp av följande statistik kan man omedelbart förstå hur befogad denna distinktion är:

Tabell I

	Andel av BNP %				Sysselsättning %			
	Jordbruk		Tillverknings- industri		Jordbruk		Tillverknings- industri	
	1960	1981	1960	1981	1960	1981	1960	1981
Tchad	52	–	4	4	95	85	2	7
Bangladesh	58	54	5	8	87	74	3	11
Etiopien	65	50	26	16	88	80	7	13
Nepal	–	–	–	–	95	93	2	2
Burma	33	47	12	10		67	–	10
Afghanistan	–	–	–	–	85	76	6	8
Mali	55	42	15	16	94	73	3	12
Malawi	58	43	16	13	92	86	3	5
Zaire	30	32	13	3	83	75	9	13
Uganda	52	75	9	4	89	83	4	6
Burundi	–	56		9	93	84	3	5
Burkina Faso	55	41	9	13	92	82	5	13
Ruanda	80	46	1	16	95	91	1	2
Indien	50	37	14	18	74	69	11	13
Tanzania	57	52	5	9	89	83	4	6
Haiti	–	–	–	–	80	74	6	7
Sri Lanka	32	28	15	16	56	54	14	14
Pakistan	46	30	12	17	61	57	18	20
Kenya	38	32	9	13	86	78	5	10
Indonesien	50	24		12	75	55	8	15
Bolivia	26	18	15	14	61	50	18	24
Honduras	27	32	13	17	70	63	11	15
Zambia	11	18.	4	18	79	67	7	11
Egypten	30	21	20	32	58	50	12	30
El Salvador	32	26	15	15	62	50	17	22
Thailand	40	24	13	20	84	76	4	9
Filippinerna	26	23	20	25	61	46	15	17
Sydkorea	37	17	14	28	66	34	9	29
Algeriet	16	6	8	11	67	25	12	25
Brasilien	16	13	26	27	52	30	15	24
Argentina	16	9	33	25	20	13	36	28
Mexiko	16	8	19	22	55	36	20	26
Sydafrika	12	7	21	23	32	30	30	29
Taiwan	–	7	22	40	–	35		38
Hong Kong	4	1	27	28	8	3	52	57
Singapore	4	1	12	30	8	2	23	39

Källa: Förenta Nationernas statistik, utom för Taiwan: *Statistical Yearbook of the Republic of China*, 1982.

För att kunna tolka denna tabell rätt måste man komma ihåg att kategorin ”industri” innefattar både tillverkningsindustri och gruvnäringen. Tillverkningsindustrins ringa – och industrisysselsättningens något större – andel av Bruttonationalprodukten (BNP), kan därför återspegla gruvsektorns blomstring. Detta är särskilt fallet i Algeriet, Indonesien och Bolivia. Böndernas oerhörda tillbakagång, utan motsvarande ökning av industrisysselsättningen, återspeglar en massutvandring från landsbygden, som kristalliseras i en undersysselsatt, marginaliserad eller utarmad stadsbefolkning. (I den borgerliga statistiken kallas detta för ”Den tertiära sektorns expansion.”) Detta är i synnerhet fallet i Indonesien, Thailand, på Filippinerna, i El Salvador, Brasilien och Mexiko.

Likaså uppstår en olikhet mellan antalet sysselsatta inom jordbruket och jordbrukets bidrag till BNP. Denna disproportion kommer framför allt till uttryck i sådana länder i det svarta Afrika som Zaire, Kenya, Zambia och Nigeria. (Där bönderna utgjorde 50 procent av den aktiva befolkningen 1981, men bara producerade 23 procent av BNP), i Centralamerika, i Bolivia, Peru (39 % – 9 %), i Mexiko (36 % – 8 %), liksom i Syd- och Sydostasien (i Thailand utgjorde bönderna 76 % av den aktiva befolkningen, men producerade bara 24 % av BNP). Låt oss även uppmärksamma Egypten (50 % – 21 %) och Marocko (50 % – 14 %).

Denna kolossala ojämnheter återspeglar visserligen det traditionella jordbrukets låga produktivitet, men den förstärks av den superexploatering av och misären bland bönderna som framtvings av en bestämd pris- och export- (kommersialiserings-) politik.

Tillverkningsindustrins produkter utgjorde 1980 21,4 procent av Argentinas export, 44,9% av Brasiliens (mot 15,3% 1970), 43,4% av Singapores, 86,5% av Taiwans (1981), 93,8% av Hong Kongs, och 90,5% av Sydkoreas export (mot 14% 1960!).

Tabell I A

	BNP per capita (1981, US dollar)	Förväntad livslängd (1981)	Procent vuxna analfabeter (1981)
Tchad	110	43	85
Bangladesh	140	48	74
Etiopien	140	46	85
Nepal	150	45	81
Burma	190	54	34
Afghanistan	190?	37	80
Mali	190	45	90
Malawi	200	44	75
Zaire	210	50	45
Uganda	220	48	48
Burundi	230	45	75
Burkina Faso	240	44	95
Ruanda	250	46	50
Indien	260	52	64
Tanzania	280	52	21
Haiti	300	54	77
Sri Lanka	400	69	15
Pakistan	350	50	76
Kenya	420	56	53
Indonesien	530	54	38

Bolivia	600	51	37
Honduras	600	59	40
Zambia	600	51	56
Egypten	650	57	56
El Salvador	650	63	38
Thailand	770	63	14
Filippinerna	790	63	25
Sydkorea	1700	66	7
Taiwan	1770	–	10
Algeriet	2140	56	65
Brasilien	2220	64	24
Mexiko	2250	66	17
Argentina	2560	71	7
Sydafrika	2770	63	–
Hong Kong	5100	75	10
Singapore	5240	72	17

Källa: ibid

Tabell II Produktion inom tillverkningsindustrin, 1978

	Kapitalvaror* %	Konsumtionsvaror %
Bangladesh	4,3	72,3
Nigeria	6,2	64,2
Venezuela	7,5	51,7
Hong Kong	7,9	80,5
Colombia	8,4	68,3
Filippinerna	9,4	74,5
Indonesien	9,3	75,8
Mexico	11,6**	59,8
Sydkorea	14,3**	64,3
Indien	22,3	48,7
Singapore	24,1	51,3

Källa: ibid

* Kapitalvaror inbegriper maskineri såväl som elektriskt maskineri utom varaktiga konsumtionsvaror och transportmedel. Det finns en tredje kategori industriella manufakturvaror som kallas "mellan varor" ("intermediary goods") som inbegriper stål, raffinerad olja, petrokemiska produkter o s v. Kapitalvaror som radio- och televisionsapparater, och andra hushållsredskap räknas till kategorin konsumtionsvaror.

** Andelen för dessa länder ökade avsevärt 1980, 1981 och 1982. *The Economist*, 14 augusti 1982 ger siffran 18 % för Sydkorea 1981. Andelen konsumtionsvaror föll till 47 %.

Tabell III Kapitalvarornas andel av den totala exporten

	%	%
	1962	1977
Hong Kong	4,9	16,2
Sydkorea	2,6	17,4
Taiwan	1,7	21,0
Singapore	9,8	24,5

Källa: Patrick Tissier, *L'industrialisation dans huit pays asiatiques depuis la Seconde Guerre Mondiale* i *Critiques de l'economie politique*, nr 14 januari-mars, 1981. Hela denna artikel är en värdefull källa för det ämne som behandlas i denna artikel. Samma gäller för Pierre Salamas böcker.

Det som förändrats

Denna tabell visar att det förekommer ett tydligt samband mellan olika indicier. En rad länder har trätt fram och helt klart intagit en ställning mellan industriländerna och de underutvecklade länderna. Det gäller Mexiko, Argentina, Brasilien, Sydkorea, Taiwan, Singapore, Hong Kong. (Sydafrika, Egypten, Algeriet, Indien, såväl som de oljeexporterande länderna som har en liten befolkningstäthet, upptar en plats för sig.)

Vad gäller de sju först nämnda länderna finns en samstämmighet mellan följande faktorer:

- industrins från och med nu avsevärda betydelse i den ekonomiska aktiviteten
- lönearbetarnas övervägande del av befolkningen såväl i städerna som på landsbygden
- industriprodukternas övervägande del av exporten
- en per capita inkomst som är i genomsnitt tio gånger så hög som per capita inkomsten i de fattigaste länderna, och som närmar sig per capita inkomsten i de svagaste imperialistiska länderna. Brasiliens, Argentinas och Mexicos BNP per capita är i praktiken densamma som Portugals; Hong Kongs och Singapores BNP per capita densamma som Spaniens.

Gräns- och övergångsfallen, i vilka denna korrelation inte längre är fullständig, har alla sina specifika drag. Sydafrika är fortfarande väsentligen ett land som exporterar råmineraler (guld, diamanter o s v) och inte industriprodukter. "Genomsnittet" vad gäller sysselsättningen per capita och inkomsten blir dessutom förvrängda, om man inte gör en uppdelning mellan den vita och den svarta befolkningen. Dessa genomsnitt skiljer sig avsevärt mellan dessa befolkningsgrupper. De varierar mellan relationstalet 1/10 och 1/8. Indien förblir huvudsakligen ett land med en "tudelad" ekonomi. Den kännetecknas av en fattig bybefolkning och "marginaliserade" stadsbor som lever i underutveckling. Samma förhållande gäller i stort för Egypten och Algeriet, där industrialiseringen tagit fart, men inte lyckats hålla befolkningsökningen nere. Industrialiseringen har med andra ord inte haft en samlad effekt på hela samhället.

Vad gäller de oljeexporterande länderna med en liten befolkningstäthet, är medelinkomsten per invånare ibland hög, tack vare petrodollarn, (inte heller här innebär genomsnittet särskilt mycket, med tanke på den enorma sociala ojämlikhet som råder i en del av dessa länder), utan att andra kännetecken på underutvecklingen för den skall försvunnit:

Tabell III A

	Inkomst Per Capita US Dollar	Förväntad levnads- ålder	Tillverknings- industri i % av BNP	Vuxna analfabeter i % av Totala antalet vuxna
Libyen	8450	57	3	
Saudiarabien	12600	55	4	75
Arabemiratet	24660	63	4	40
Kuwait	20900	70	4	44

Källa: Förenta Nationernas statistik

Av detta kan man dra följande slutsats: för att kunna förklara tillståndet i världen i dag, måste marxister i karaktäriseringen av de kapitalistiska länderna införa en ny kategori, nämligen

halvkoloniala beroende länder – länder som bara har kvar några av de helkoloniala ländernas klassiska drag.

Dessa länder utmärks inte längre av en grundläggande ekonomisk stagnation. De är inte längre övervägande jordbruksländer. De är inte längre begränsade till produktion och export av jordbruksprodukter och råmineraler, eller till produktion av en enda gröda eller produkt.

Dessa de halvkoloniala ländernas traditionella kännetecken, är i sista hand konsekvensen och inte orsaken till två strukturella drag som Lenin framhävde: att de styrs av imperialistiskt finanskapital, och att de är politiskt (Lenin använde framför allt termen ”diplomatiskt”) underkastade imperialismen. Vad har hänt med de här nya kännetecknen?

Ur finansiell synvinkel är den mest betydelsefulla förändringen under de senaste årtiondena uppkomsten av ett självständigt finanskapital, oberoende av de imperialistiska ländernas finanskapital. I alla de ovannämnda länderna, såväl som i ett antal andra (främst Syrien, Iran och Irak) är det inte längre sant att merparten av banker och storskalig industri och gruvnäring är imperialistisk egendom, som fallet var under första hälften av detta århundrade. Den andel som *ägs av imperialismen* har minskat dramatiskt i dessa länder till förmån antingen för:

- ett nationellt monopolkapitalistiskt ägande bankgrupper, finansgrupper, och ”nationella” industrigrupper, antingen statligt ägda, privat eller blandat statligt-privat ägda;
- multinationella imperialistiska företag som samarbetar med nationella monopolkapital.

Man kan diskutera i all oändlighet om förändringens omfattning. Men man måste vara blind för att förneka att det har skett en förändring. Det finns en avgörande skillnad mellan å ena sidan det Iran som dominerades av det Anglo-Iranska oljekompaniet, det Brasilien som dominerades av de stora USA-trusterna, det Argentina som dominerades av brittiska och amerikanska truster, det Indien som behärskades fullständigt av det brittiska finanskapitalet, låt säga på 1940- eller 1950-talen – länder i situationer som är typiska för de man tillämpar begreppet ”halvkoloniala länder” på, för att inte tala om Egypten då det dominerades av Suez Kanalkompani – och dagens Iran, Brasilien, Argentina osv.

Samma iakttagelse kan göras vad gäller den politiska nivån. Eftersom det utländska finanskapitalet fullständigt dominerade dessa länders ekonomi, var staten i sin tur främst ett instrument i händerna på detta kapital. Regeringens huvudsakliga funktion var att tillförsäkra det utländska kapitalets värdesättning och ackumulation, och inte det ”nationella” kapitalets ackumulation. Dessa regeringar var imperialismens marionetter. Att hävda att det samma kan sägas om Nasser, Mossadegh, Khomeini, Peron, militärdiktaturen i Brasilien, Nehru, Indira Gandhi, den mexikanske presidenten Alemans efterträdare, regeringarna i Singapore och Sydkorea, är rent ut sagt nonsens.

Det räcker med att se på de så kallade alliansfria staternas block, för att inse den tydliga ”diplomatiska” förändringen. Detta gäller oavsett hur stora detta fenomenets begränsningar är i andra avseenden, och oavsett hur mycket det faktiska resultatet kan inskränkas till ren retorik. Man kan knappast föreställa sig att Kung Farouk, General Chiang Kai-shek, Kejsaren Haille Selaisse, Reza Shah, Överste Batista, president Varga, Kung Karol, och Kung Boris under President Cardenas ledning skulle ha bildat ett ”block av alliansfria stater” och gå sin egen väg, låt oss säga 1934 eller 1938 – även om bara på retorikens område – och diplomatiskt utmanat London, Paris, Washington, Berlin och Tokyo sammantagna, t ex under en rad på varandra följande sessioner i Nationernas Förbund. Då var dessa regimer typiska representanter för halvkoloniala länder i termens klassiska betydelse.

Man kan närmare gå in på ämnet genom att komplettera den finansiella och politiska analysen med en mer nyanserad analys av samhällsmaktens uppbyggnad. De halvkoloniala länderna

var (och är) traditionellt dominerade av en oligarki vars främsta beståndsdelar är: ett dominerande utländskt kapital, de traditionella härskande klasserna (i allmänhet, men inte alltid, stora jordägare) och en ”utvidgad” *compradorbourgeoisie* (inhemsk borgarklass), (vilken Andre Gunder Frank så träffande kallat ”*trasbourgeoisie*”). Men detta har inte så mycket gemensamt med verkligheten i dag i Sao Paolo, Mexiko City, Buenos Aires, Seoul, Hong Kong, Singapore, Taipei, Bombay, Alger eller Johannesburg.

En ny ”oligarki”, som huvudsakligen består av ”nationella” monopolistiska grupper, toppen av statsbyråkratin (ofta, men inte alltid, militärer) och representanterna för de imperialistiska multinationella bolagen, har vuxit fram i dessa länder. Detta gäller inte flertalet underutvecklade länder, där i stort, hela den gamla oligarkin härskar. Men det gäller i ett dussintal länder som intar en ”mellanställning” på den kapitalistiska världsmarknaden.

För att än en gång framhäva behovet av en sådan här ny indelning, lägger vi som bevis fram tre fenomen:

- Den tunga industrin, inklusive vissa halvkoloniala beroende länders produktion av kapitalvaror, utgör i dag en viktig del av världsmarknaden. Således har Sydkorea världens tredje största varvsindustri. Man bygger två gånger mer tonnage per år än USA, och mer än Storbritannien, Västtyskland och Frankrike tillsammans. Kan någon på allvar vidhålla att det handlar om en situation som är ”typisk” för halvkoloniala länder, såsom Lenin och marxisterna gjorde 1910, 1920, 1930, 1940 eller ens 1950? Ett av resultaten av denna situation är att vissa halvindustrialiserade beroende länder har blivit producenter och exportörer av vapen (framför allt Brasilien med Xingu-planet, men också Indien och andra länder).
- De mäktigaste bankerna i de halvindustrialiserade beroende länderna är enligt de största bankernas rangordning större än bankerna i en hel rad mindre imperialistiska länder. Således är *Banco do Brasil*, både vad gäller det egna kapitalet och krediterna (eller summan av depositionerna), större än de största bankerna i Sverige, Australien, Spanien, Danmark, Norge, Österrike och Portugal. Man kunde pasta att Brasilien är större än Australien, Sverige, Danmark, Norge, Österrike och Spanien. Så är det också. Så var det redan 1930, 1940, 1950 och 1960. Men varför, om det helt enkelt är en fråga om befolkningens mängd, intog inte Brasiliens största bank samma ställning på kapitalens världsmarknad redan då?
- Uppkomsten av ett självständigt finanskapital och verkligt mäktiga banker har lett till en begynnande – om än blygsam – kapitalexport från vissa halvkoloniala länder, främst Brasilien, Hong Kong, Singapore, Mexiko, Sydkorea, men också de rikaste OPEC-länderna.

Således köpte en av de rikaste kinesiska skeppsredarna i Hong Kong, C Y Tung, den mäktiga brittiska gruppen *Furness Whity* (*Le Monde*, 19 april, 1982). Skeppsredarna i Hong Kong är för övrigt de största i världen och har med hästlängder gått förbi sina grekiska konkurrenter. Den rikaste redaren av dem alla, Sir Yung Pao, förfogade över en flotta som var lika stor som alla i de amerikanska redarnas sammanlagda handelsflotta, vilken är två gånger så stor som hela den franska handelsflottan (*Le Monde*, 21-22 augusti, 1983).

Är det ”revisionism” att införa denna nya klassificering? Inte alls. Lenin själv, som följde Bucharin; införde nya kategorier – just imperialistiska länder och halvkoloniala länder – som Marx och Engels aldrig använde. Fjärde Internationalen införde en ny kategori, nämligen ”byråkratiserade arbetarstater” vilken den Tredje Internationalen under Lenins och Trotskijs era aldrig använde. Att erkänna ett nytt fenomen – så länge som det handlar om ett varaktigt fenomen, och inte en tillfällig och konjunkturrell förändring – att ge det ett namn och en

definition, d v s att formulera nya begrepp som analytiska redskap, att inlemma dem i ett sammanhang i helheten av marxismens analysinstrument, det är inte att ”revidera” marxismen, utan tvärtom att berika den, göra den bättre rustad att förstå verkligheten, för att kunna förändra den till förmån för arbetarnas och alla förtrycktas frigörelse, d v s till förmån för den socialistiska världsrevolutionen.

Långt ifrån att vara en ”ortodoxins” beskyddare, leder vägran att uppfatta och förklara viktiga, påtagliga förändringar av verkligheten efter en viss tid oftast till en ohämmad och tillintetgörande revisionism. Då nya verkligheten är i det långa loppet mer envis och övertygande än de bäst bevarade dogmerna.

Vad som inte förändrats

Innebär ett erkännande av att det i dagens kapitalistiska värld existerar en rad halvkoloniala beroende länder – vitt skilda från halvkoloniala länder i ordets klassiska betydelse – ett ifrågasättande av 'teorin om den permanenta revolutionen? På intet sätt.

Teorin om den permanenta revolutionen grundar sig på lagen om den ojämna och sammansatta utvecklingen av de efterblivna länderna under den imperialistiska epoken, inte på någon sorts ”lag” om en permanent eller absolut stagnation i dessa länder. Den hävdar inte på något sätt att ingen av den nationella borgerliga (eller nationellt-demokratiska) revolutionens historiska uppgifter kan genomföras under borgerliga eller småborgerliga ledarskap. Annars hade den redan visat sig vara av noll och intet värde under 1950- och 1960-talen, då nästan samtliga forna kolonier erövrade ett formellt politiskt oberoende.

Teorin bekräftar snarare oförmågan hos de efterblivna ländernas borgarklass och småborgerskap att genomföra samtliga den nationella borgerliga revolutionens uppgifter under den imperialistiska epoken. Det beror på att en fullständig modernisering och tillväxt under kapitalistiskt styre, med borgerlig stat, och inom ramen för den kapitalistiska världsmarknaden, inte längre är möjlig någonstans. Den ryska, brasilianska, mexikanska, argentinska, koreanska och kinesiska borgarklassen har m a o inte kunnat och kommer inte att kunna skapa ett nytt Italien, ett nytt Frankrike, Tyskland, Japan, för att inte tala om ett nytt USA. Därför har dessa lidit, därför lider de och kommer att fortsätta att lida de hemskaste kval under underutvecklingens eller den ensidiga och deformerade utvecklingens ok – genom att kombinera det onda ur det förgångna med kapitalismens onda. Av dessa skäl var, och förblir den socialistiska revolutionen – proletariatets övertagande av makten understödd av bönderna – helt nödvändig i dessa länder. Men detta innebär inte att ett inledande genuint industriellt ”uppsving” vore omöjligt inom ramen för kapitalismen – tvärtom!

Låt oss tillägga att den historiska nödvändigheten av en socialistisk revolution i de halv-industrialiserade beroende länderna inte uteslutande beror på att den nationellt-demokratiska revolutionens samtliga klassiska uppgifter inte kommer att förverkligas. Den beror också på – vi skulle till och med kunna säga att den *allt mer* beror på – ett ökat behov av den proletära revolutionens uppgifter. Så vitt vi vet behövde varken den holländska borgerliga revolutionen, den engelska, den amerikanska eller den stora franska revolutionen brottas med en strukturell eller konjunkturell arbetslöshet frambringad av förändringar i den *kapitalistiska profitkvoten*. (Den arbetslöshet de kände till berodde på upplösningen av de *förkapitalistiska* produktionsförhållandena). Det största problemet i dessa revolutioner gällde inte den underutvecklade offentliga servicen i städerna (bostäder, hälsa, undervisning, vatten, gas, elektricitet, vägnät, offentliga transporter, o s v). Deras problem gällde m a o inte den omedelbara tillfredsställelsen av *de nya behov som den kapitalistiska utvecklingen skapat hos massorna*, och som borgarklassen var oförmögen att tillfredsställa. Vad gäller massornas strävanden och kamp i dessa länder i dag står däremot dessa problem i centrum. Dessutom utsätts proletariatet i dessa

länder för en superexploatering som äger rum inom ramen för just ett framgångsrikt industriellt uppsving (inflation, periodiskt återkommande reallönesänkningar, uppskruvad arbetstakt, despoti på arbetsplatsen, etc). Det är därför uppenbart att de uppgifter som revolutionen ställs inför i dessa länder utgör en kombination av den nationellt-demokratiska revolutionens historiska uppgifter och den proletära revolutionens historiska uppgifter. Det är en kombination där de ”specifika” proletära uppgifternas tyngd ökar just under det framgångsrika industriella uppsvingets förlopp. Begreppet ”halvkoloniala länder” tillåter oss inte att på ett riktigt sätt ta denna kombination med i beräkningen. Därför är begreppet ”halv-industrialiserade beroende länder” bättre.

En del kamrater har invänt att om man överger definitionen av ett dussintal länder som ”halvkoloniala länder” kan man uppmuntra allvarliga (huvudsakligen sekteristiska) politiska misstag. Av denna anledning menar de att det är nödvändigt att hålla sig till ett vedertaget språkbruk. Detta resonemang innehåller två fel.

För det första innehåller resonemanget ett metodfel. Det finns inga ”farliga” eller ”inopportuna” uppfattningar inom den vetenskapliga socialismen. Det finns korrekta eller felaktiga uppfattningar, eller mer exakt, ståndpunkter som bekräftas eller förkastas vid jämförelsen med empiriska fakta, arbetshypoteser som bekräftas eller vederläggs av den historiska erfarenheten. Man kan ha invändningar mot en indelning av de underutvecklade länderna i halv-koloniala och halvindustrialiserade beroende länder, om man samtidigt lyckas påvisa att en sådan indelning bortser från den samhälleliga, ekonomiska och politiska verkligheten, att den inte överensstämmer med fakta, att den innebär en felaktig generalisering av rent konjunkturella fenomen, o s v. Om man lyckas *påvisa* detta (vilket ingen ännu har gjort), har man ändå bara bevisat att indelningen är felaktig, och inte alls att den är ”farlig”. Om däremot verkligheten bekräftar att det handlar om en varaktig strukturell distinktion, som är oundgänglig för att förstå det sätt på vilket dessa länder utvecklas, kommer detta nya begrepp, långt ifrån att vara ”inopportunt”, att vara ett oundgängligt analytiskt instrument för att formulera de politiska uppgifterna.

För det andra bygger resonemanget på en felaktig härledning. Man kan inte ur var definition av en del (ett litet antal) underutvecklade länder som halvindustrialiserade beroende länder, dra den ”fatalistiska” slutsatsen att vi ändrar helhetsuppfattningen om att den internationella kapitalistiska ekonomin och samhället grundas på det imperialistiska herraväldet. Förhållandet mellan imperialismen och de halvindustrialiserade länderna förblir, ett förhållande mellan härskare och underkuvad, utsugare och utsugen, mellan förtryckare och förtryckt. *De anti-imperialistiska uppgifterna dr med andra ord fortfarande giltiga i de halvindustrialiserade beroende länderna.*

Vi förkastar alla hypoteser om att en del av dessa länder har förvandlats till ”subimperialistiska” länder eller ”mindre imperialistiska makter”, eller att det inte längre finns någon strukturell skillnad mellan dem och de ”svagaste” imperialistiska länderna. För oss innebär det att ett krig mellan ett halvindustrialiserat beroende land och ett imperialistiskt land, förblir ett krig där vi tar ställning för det förra landet, oavsett dess politiska regim. Den förstärkning av imperialismen som en seger för denna skulle medföra, skulle ta ödesdigra konsekvenser för den socialistiska revolutionen i alla avseenden och i världsmåttstock.

Detta var kriteriet vi använde oss av när vi motsatte oss den brittiska imperialistiska aggressionen mot Argentina under Falklandskriget. Det innebär inte att denna okuvliga opposition i sig själv skulle lösa alla de taktiska frågor som det argentinska proletariatet ställdes inför, i synnerhet inte uppgiften att fortsätta sin oförsonliga kamp utan avbrott – inte ens för en enda dag – mot den diktatoriska militärjuntan.

Det faktum att denna nya definition av ett visst antal efterblivna länder inte innebär en förändring av den revolutionära strategin, har inte att göra med ett överdrivet ”taktiskt” förhållningssätt. Det har inte med pedagogiska behov i förhållande till massorna ”som vilseleds av nationalistisk svada”, eller något annat subjektivt kriterium av samma slag att göra. Det härrör ur en helhetlig (och inte en inskränkt eller ensidig) syn på *den samhällseliga verkligheten i dessa länder. En del av deras strukturella drag har förändrats, andra har det inte.* Här ligger det invecklade i det problem som försvaret av den permanenta revolutionens strategi, dvs för upprätthållandet av de uppgifter, mobiliseringar och taktiker som utgår från den nationellt-demokratiska revolutionens olösta historiska problem vilar på:

1. Utländskt kapital är, även om det inte längre är förhärskande ur egendomssynpunkt, fortfarande närvarande och inflytelserikt i flertalet branscher i dessa länder. Det *specifika* kravet på att det skall exproprieras är fortfarande lika viktigt (och kan komma att bli ett huvudkrav vid vissa tillfällen i den politiska konjunkturen).
2. Imperialismens finansiella dominans är fortfarande betydelsefull, även om den inte längre i första hand tar formen av utländskt *ägande*, utan av skuldsättning. Kravet på att avskrika utlandsskulden och sluta betala räntorna fortsätter att vara lika betydelsefullt.
3. Det teknologiska beroendet av de imperialistiska centra är nästan fullständigt. Det åtföljs dessutom av en kontinuerlig överföring av föråldrade teknologier och uttjänade maskiner. Reparationer och underhåll spelar en verkligt betydelsefull roll för dessa länders beroende.
4. Beroendet av den kapitalistiska världsmarknaden är fortfarande fundamentalt, och innebär *en överföring av de värden* som skapas inom länderna till det imperialistiska kapitalet (i synnerhet i form av ett ojämnt utbyte). Det innebär m a o den koloniala superprofitens fortbestånd. Kravet på att bryta med den internationella kapitalistiska ekonomin, på en självständig utveckling framför allt här det gäller teknologi, på ett närmare ekonomiskt samarbete med arbetarstaterna, på att försöka bryta sig loss från värdelagens strupgrepp genom att i stor omfattning använda sig av byteshandel och skapandet av en världspool för råmaterial, är fortfarande lika giltiga.
5. Det militära och diplomatiska beroendet av imperialismen är fortfarande enormt, även om det inte längre är så fullständigt som för de rent halvkoloniala länderna. Det får till följd att krav om att imperialistiska militärbaser ska bort, att de av imperialismen påtvingade militära allianser bryts, att arméofficerare inte sänds till imperialistiska träningscenter, och att alla nationella befrielseörelser överallt i världen bör få aktivt stöd, borde vara en del av revolutionärers handlingsprogram i dessa länder. Dessa krav mottas tidvis positivt utanför proletariats egna led. De kan och borde tjäna som plattform för antiimperialistiska fronter där skilda sociala och politiska krafter ingår, som möjliga enhetsfronter *i handling och för att uppnå* klara, definierade målsättningar.
6. Jordfrågan är fortfarande brännande. Dess tyngd i det revolutionära programmet är kvalitativt överlägsen den tyngd som den haft i de imperialistiska, även de svagare, länderna. Även om böndernas betydelse har avtagit överallt i de halvindustrialiserade länderna i relativa termer – och på ett dramatiskt sätt – spelar de fortfarande en stor roll i absoluta termer. Bondemassorna, böndernas krav, organisationer och kamp fortsätter därför att uppta en nyckelposition i klasskampens dynamik. Därför borde de spela en nyckelroll i den revolutionära strategin – på samma sätt som de gjorde i Tsartidens Ryssland (som Lenin för övrigt inte betraktade som ett halvkolonialt land).

Man vet bättre vad som har och vad som inte har förändrats i länderna i fråga, efter att ingående ha analyserat dessa länders ekonomiska beroende av de imperialistiska länderna.

I de klassiska halvkoloniala länderna utövades den ekonomiska dominansen under den första hälften av nittonhundratalet genom att man *lade beslag* på naturrikedomarna (gruvor, plantager) och byggde upp företag som *ägdes av utländska imperialister* (banker, fabriker, offentliga serviceföretag, o s v).

Detta beslagtagande av produktions- och bytesmedel (pengar m m) har ofta förberetts genom skuldsättning (se det klassiska exemplet med Egypten då Suezkanalen byggdes). För det som just varit karaktäristiskt för den imperialistiska epoken; har varit att de koloniala och halvkoloniala ländernas skuldsättning till utlandet *har omvandlats* till att det utländska kapitalet tillskansat sig deras produktionsmedel. Parallellen till vad som hände inom de utvecklade imperialistiska länderna är slående. Också där är bankernas krediter till handels- och industrikapitalet, vilka ökat deras skuldsättning till bankerna – lika gammal som kapitalismen själv. Den imperialistiska epoken kännetecknas av att dessa krediter har en tendens att omvandlas till aktier – d v s industrikapitalets underordnas bankkapitalet genom ett *övertagande av ägandet*. Det är denna direkta kontroll genom övertagandet och inte genom krediter, som alltsedan Rudolph Hilferding är standarddefinitionen av finanskapitalet – en definition som Lenin var helt och hållet överens om.

I de halvindustrialiserade beroende länderna har utvecklingen gått i motsatt riktning. Från att tidigare varit direkt dominerade genom att deras nyckelindustrier varit i händerna på imperialistiskt kapital, är de nu bara *indirekt* dominerade genom krediter. Detta herravälde är fortfarande tungt, strängt, förtryckande och explosivt. Från de underutvecklade länderna strömmar mer än 70 miljarder dollar varje år tillbaka till de imperialistiska metropolerna i form av räntor (merparten) och vinstutdelning. Men det har påtagligt ändrat form. Och denna förändring innefattar också en förändring av innehållet.

När det imperialistiska kapitalet äger det viktigaste företaget, och i synnerhet de viktigaste bankerna och finansgrupperna, i ett underutvecklat land, *behärskar det kapitalens marknad, avgör hur kapitalackumuleringen ska ske, och beslutar över de viktigaste områdena för produktiva investeringar*. Det är dessutom av denna grundläggande orsak (och inte på någon slags ”konspiration” eller huvudsakligen politisk eller ideologisk faktor) som den koloniala och halvkoloniala ekonomin har fått vidkänna en utveckling som utgör ett komplement till de imperialistiska ländernas. Det är därför de har tvingats begränsa sig själva till produktion av råvaror eller en enda produkt.

När det imperialistiska kapitalet inte längre äger de viktigaste företagen, är det de stora monopolen och finansgrupperna, ofta representerade, förstärkta eller understödda av den borgerliga staten, som bestämmer de viktigaste investeringsområdena. De kan göra så därför att det är de som behärskar kapitalmarknaden (oavsett om den är ”gödd” av inflationen eller inte; det är en annan fråga). Huruvida de gör det i nära samarbete med vissa imperialistiska multinationella företag, eller för att inleda en konflikt med andra, är en konjunkturrell fråga som måste undersökas konkret, från fall till fall och steg för steg. Men att de har uppnått den självständiga ekonomi som krävs för att kunna göra detta, tack vare att det imperialistiska kapitalet inte längre i så hög grad äger banker och industrier, är det som ur marxistisk synvinkel är avgörande för de förändringar som inträffat under de senaste tjugo, tjugofem åren.

Denna självständighet förblir icke desto mindre relativ och begränsad. De underutvecklade länderna förblir kusinen från landet” i den kapitalistiska världen. Utan att tappa proportionerna kommer, med undantag för vissa OPEC-länder, deras härskande klasser likaså att förbli den internationella borgarklassens fattiga släkting. Kapitalets behov av att långsiktigt understödja industrialiseringsprocessen är vida större än den inhemska borgarklassens tillgångar. Det utländska kapitalets insatser förblir enorma och kan till och med öka. I en del fall kan man till och med se en återgång till imperialistiskt ägande i en del branscher. Det

teknologiska beroendet förblir nästan totalt. Efterblivenheten består, om än i en ny och specifik form. Även framgent kommer strömmen av internationella lån till dessa länder och det samtidiga utflödet av räntebetalningarna från dem att finnas kvar. Beroendet och det ekonomiska herraväldet fortsätter. Det är detta som inte har förändrats.

Man kan inte ifrågasätta denna analys om man inte kan bevisa att de större bankerna och finansgrupperna i dessa länder faktiskt kontrolleras av ”mystiska” imperialistiska aktieägare, att det bakom krediterna ligger ett ”dolt” ägande. Man har försökt ge ett sådant bevis med hjälp av Sydkoreas förhållande till Japan (och Mexikos förhållande till USA) men misslyckats. Försöket att ge ett sådant bevis bygger för övrigt på en missuppfattning av en viktig aspekt av det industriella uppsvinget. Detta uppsving sker inte som ett komplement till, *utan i direkt konkurrens med de imperialistiska makter som förut härskade i landet*: se t ex på utvecklingen av stålindustrin, varvsindustrin och elektronikindustrin i Sydkorea. Att påstå att denna utveckling framkallats eller ”kontrolleras bakom kulisserna” av japanskt kapital, är absurt. De sydkoreanska finansgrupperna Hyundai, Daewoo, Samsung o s v, *konkurrerar* med de japanska Mitsubishi, Mitsui, Dai Ichi etc. De kontrolleras inte av dem.

För övrigt tvingas motståndarna till tesen om finanskapitalets självständighet i de halv-industrialiserade beroende länderna försvara vad de i andra fall förnekar. De vidhåller starkt att det utländska kapitalet under de senaste två åren – d v s då den ekonomiska krisen drabbat de halv-industrialiserade länderna fullt ut – och har försökt att återfå ett *direkt ägande* av en, hel rad stora företag i dessa länder. Så är det också. Men man bör inte överdriva dess betydelse. Dessutom bevisar inte detta att ett *direkt ägande* är mycket mer fördelaktigt för de imperialistiska trusterna och bankerna, än bara en indirekt kontroll genom krediter?

Den internationella krisen avslöjar förändringen och dess begränsningar

Den långvariga ekonomiska depression som i mer än tio år drabbat den internationella kapitalistiska ekonomin gör det möjligt att exakt bedöma både innebörden och begränsningen i de strukturella förändringar som de halv-industrialiserade beroende länderna genomgått. Den gör det möjligt att ännu klarare än under den tillväxtperiod som föregick depressionen vederlägga en hel rad myter om den ekonomiska expansionen i dessa länder.

Krisen har slutligen drabbat – om än inte samtidigt – alla de halv-industrialiserade länderna. Deras fortsatta utveckling avgörs helt och hållet av den kapitalistiska världsmarknaden. De styrs fortfarande av världelagen. De är utan undantag kapitalistiska.

Man skulle kunna tro – i dag! – att detta är en banalitet. De av oss som outhärligen försvarat denna ”banalitet”, kan tillåta oss att minnas att det officiella program som Sovjetunionens Kommunistiska Parti antog vid sin Tjugoandra kongress, fäste stor vikt vid en ”icke-kapitalistisk utvecklingsväg” för länder som Indien, Egypten och Algeriet. I dag kan vi se vilket öde historien tilldelat denna felaktiga tes.

Samma sak gäller för den tes som den brasilianske teoretikern Bresser Pereira försvarat. Pereira, inspirerad av Cornelius Castoriadis uppfattning om ”den byråkratiska klassen” och Charles Bettelheims uppfattning om ”statsbourgeoisin” har i betydelsen av den statliga sektorn i de halv-industrialiserade länderna och i statens dominerande roll som påskyndare av industrialiseringen, sett beviset för att den ”privata” borgarklassen inte längre är den härskande klassen i länder som Brasilien och Egypten. Misstaget är stort och dess art har avslöjats av den pågående krisen. Varje ekonomi som domineras av den kapitalistiska världsmarknaden – d v s av världelagen – är kapitalistisk, oberoende av vilka samhällspolitiska kanaler lagen gör sig gällande genom. Varje ekonomi som bryter sig loss från världs-

marknadens – d v s värdelagens – herravälde är icke-kapitalistisk, även om den inte lyckas bryta sig loss från marknadens inflytande.

I det senare fallet begränsar den sovjetiska ”statsbyråkratin” sina privilegier, huvudsakligen till konsumtionssfären. Om denna byråkrati ackumulerar pengar och tar ut räntor, är det huvudsakligen för att använda till omedelbar eller framtida konsumtion. Privat ackumulation av kapital förekommer bara där det finns luckor i en planekonomi. Det är andra än de som ingår i nomenklaturen som ägnar sig åt denna ackumulation, även om deras verksamhet bara är möjlig genom de senares medverkan, d v s genom korruption.

Däremot spelar den statliga sektorn, även om den är förhärskande, i de underutvecklade kapitalistiska länderna, inklusive de halvindustrialiserade länderna, i det långa loppet bara rollen av prydnad åt den privata sektorn. De högsta funktionärerna i statsbyråkratin, inklusive den militära hierarkin, plundrar statskassan och de nationaliserade företagen. Inte främst för egen konsumtion, utan för att ackumulera privat kapital i syfte att bli privata företagare. Ser man till omfattningen av deras stölder, lyckas också den ena efter den andra med det. Låt oss komma ihåg att i den europeiska och nordamerikanska industrikapitalismens gryning, spelade plundringen av de offentliga medlen en stor roll för den privata kapitalackumulationen, d v s för de första stora borgerliga förmögenheterna. (Om detta, se avdelning sex, kapitel 24 i Kapitalet, band ett.) Se även på rövarbaronernas roll i bildandet av de stora kapitalistiska monopolerna i USA. I Japan var det just staten som skapade de första tunga industrierna, som senare privatiserades.

Den kapitalistiska krisen, som alltid drabbar den svagare värre än den starkare, genom att öka den allmänna konkurrensen, har skakat om de halvindustrialiserade beroende ländernas ekonomier mer än de imperialistiska ländernas. I de halvindustrialiserade beroende länderna har krisen främst orsakat en grundläggande samhällslig kris. Där har man konstaterat en minskning av köpkraften på mellan 20-25 procent. I Bolivia handlar det om en minskning på över 50 procent.

I de fattigaste halvkoloniala länderna visar sig denna försämrade levnadsstandard i undernäring och svält bland stora delar av befolkningen. Detta kan lätt förklaras av dessa länders dåliga utgångsläge. Jaques Chonchol har publicerat följande uppgifter om det genomsnittliga, dagliga kalori- och proteinintaget i en rad latinamerikanska länder år 1970:

Tabell IV

	Kalorier	Proteiner gram	Animaliska proteiner gram
Argentina	3036	98	60
Mexiko	2660	67	16
Brasilien	2613	65	22
Bolivia	1902	49	14
El Salvador	1873	46	14
Haiti	1896	47	5

Genomsnitt:

För Latinamerika: 2600 kalorier

För låginkomsttagare: 1700-2300 kalorier

För låginkomsttagare i El Salvador: 1200-1300 kalorier

Källa: Jaques Chonchol, *Problemes alimentaires en Amerique latine: malnutrition et dependance*, i *Amerique Latine*, nr 4.

När man betänker att de 50 procent av befolkningen som har de lägsta inkomsterna i Bolivia inte är mer "välmående" än de i El Salvador, och att deras dagliga matransoner, som ett resultat av krisen, minskat med 20 till 25 procent efter 1970, får man fram en näringsnivå i storleksordningen 1100 till 1200 kalorier per dag och person, d v s lika mycket som i ett nazistiskt koncentrationsläger 1940 (vi talar om ett "normalt" koncentrationsläger 1940, inte ett utrotningsläger typ Auschwitz 1942-44).

Undernäringen och svälten försvåras av en systematisk politik som går ut på att ersätta matvaruproduktionen med kommersiellt jordbruk för exportmarknaden. Således minskade i Brasilien – trots svält i den nordöstra delen av landet – skörden av bönor med 45 procent och av ris med 20 procent 1983, medan kaffeskörden ökade med 79 procent och skörden av sojabönor med 13 procent.

Men även om Argentina, Brasilien, Mexiko eller de halvindustrialiserade länderna i Asien inte på långa vägar har erfarit samma katastrofala försämring av arbetarnas villkor, är nedgången där inte mindre. I Mexiko uppskattar man att krisen och den åtstramningspolitik som följt på den, har tagit tillbaka den ökning av köpkraften som arbetarna fått de senaste tjugo, trettio åren. I Sydkorea föll reallönerna 1982 under 1978 års nivå. Under sådana omständigheter är explosioner i samhället oundvikliga.

Krisen har icke desto mindre bekräftat att halvindustrialiseringen av dessa länder är oåterkallelig. Alla dessa länder har under, och trots krisen, bevarat sin moderna industri. I inget av dessa länder har industrisektorn kollapsat. I själva verket har nedgången i industriproduktionen varit mindre än den har varit i Storbritannien, eller för den delen i Spanien eller Portugal. Inget av dessa länder har fått vidkänna den avindustrialiseringsprocess som var så typisk för de koloniala och halvkoloniala länderna under 1930-talet. Detta visar att halvindustrialiseringen är en varaktig strukturell förändring och inte en överföring av rent konjunkturella förändringar. Samtidigt har krisen klart visat att halvindustrialiseringen förblivit vad den är, d v s en partiell industrialisering, och att den inte kan palta hur länge som helst, eller utvidgas till ständigt fler länder.

Den är inte kumulativ just därför att den är beroende, *dvs den är helt beroende av vad som händer på den kapitalistiska världsmarknaden, framför allt inom de imperialistiska länderna, vilka fortsätter att stå för lejonparten av denna marknad.*

Föreställningen om en fortsatt kraftig ökning av tillväxten och välståndet i Stilla Havsområdet (som steg för steg kommer att ersätta Atlanten som den internationella kapitalistiska ekonomins centrum) motsägs av verkligheten. Det samma gäller för uppfattningen om en påstådd "ny ackumulationsmodell", som påstås härstamma från Japan och som sprider sig till den internationella kapitalistiska ekonomin som ringar på vattnet. Det är inte denna "omstrukturering" som gör det möjligt att ta sig ur krisen. Det är tvärtom krisen som underminerar denna omstrukturering.

I en intressant artikel "Le fordisme périphérique étranglé par le monétarisme central" (ung. "den marginella fordismen strypt av den dominerande monetarismen, ö a) i tidskriften *Amérique Latine*, nr 16, 1983, kommer Alain Lipietz till en liknande slutsats. Det är ett steg framåt för denne författare, som inte längre tycks stödja teorierna om "reglering", d v s om en ny omstrukturering av den internationella kapitalismen som en följd av den nuvarande krisen. Men själva titeln på hans artikel avslöjar ett nytt fel.

Det är inte den "dominerande monetarismen", d v s knappheten på krediter och de ledande ländernas höga räntenivå, som omöjliggör ett fortsatt uppsving för industrialiseringen i de halvindustrialiserade länderna. Det är världsmarknadens stagnation som är den grundläggande orsaken till krisen. Monetarismen är inte orsaken, utan bara något som förvärrar saken, lika

litet som monetarismen är orsaken till krisen i de imperialistiska länderna, utan bara en faktor som förvärrat den.

Krisen härrörde ur det kapitalistiska systemets inneboende motsättningar, och berodde främst på att profitkvoten föll under en längre period. Det senare orsakades av kapitalets ökade organiska sammansättning, vilken i ett läge av full sysselsättning inte kunnat neutraliseras av en höjning av mervärdekvoten. Krisen härrörde ur den avtagande expansionen av efterfrågan för de ”slutliga konsumenterna”, dvs tillväxten av en överkapacitet i den ena efter den andra av de sektorer som ”bar upp” expansionen. Detta innebar att det krävdes en allt större inflation (kredit, papperspengar) för att avvärja krisen. När inflationsnivån överskridit en viss gräns, började den strypa expansionen i stället för att underblåsa den; något som den skulle ha gjort oavsett subjektiva valmöjligheter. Monetarismen har varit ett svar på denna materiella utveckling, inte dess orsak.

Det som bromsar upp den fortsatta industrialiseringen i dessa länder är inte främst deras skuldsättning. Det är det faktum att världsmarknadens efterfrågan på det som i dag (eller i morgon planeras bli) är deras huvudsakliga export olja, petrokemiska produkter, stål, fartyg; i morgon bilar och elektronik – minskar. Alla omfattande överflyttningar av produktion från imperialistiska länder till halvindustrialiserade i dessa sektorer minskar efterfrågan i världen ytterligare, i stället för att öka den. Detta främst därför att industriarbetarnas löner är mycket lägre i Brasilien och Sydkorea (även om de på sikt kommer att öka) än i Frankrike, Västtyskland, Japan eller USA. Sådana transfereringar förstärker i det långa loppet överproduktionen, nedgången i försäljningen och den världsomspännande krisen. Det är på grund av detta som bankernas krediter till dessa länder minskar, och inte i första hand på grund av rädsla för konkurs, även om sådana farhågor uppenbarligen är berättigade och spelar en roll i de internationella bankernas vilja att låna ut pengar.

Tabell V

Lönekostnad per timme 1979 (US dollar)

USA	9,09
Västtyskland	11,33
Frankrike	8,17
Italien	7,38
Spanien	5,82
Japan	5,58
Mexiko	2,31
Brasilien	1,80
Hong Kong	1,25
Sydkorea	1,14 (0,37 1975)
Taiwan	1,01

Källa: J R Chaponnière, *La Republique de Coree, un nouveau pays industriel, Notes et Etudes Documentaires, La Documentation francaise*, ss, 4667-68, 19 maj, 1982 11

Man får aldrig glömma att den internationella kapitalistiska ekonomin utgör en helhet. Det finns inte två åtskilda sektorer: de imperialistiska länderna å ena sidan, och de underutvecklade länderna å den andra. Det var de imperialistiska bankerna och inte dessa ländernas regeringar som stimulerade till de kraftigt ökade krediterna till de halvindustrialiserade länderna. Dessa krediter har inte erbjudits av oegennyttiga skäl eller för att bankerna i Väst förfogade över ett överskott av penningkapital som de inte gjort produktiva investeringar av. (Detta, efter 1973, förstärkt av petrodollarn, har, emellertid, spelat en stor roll i fråga om

bankernas vilja att låna ut pengar.) Det huvudsakliga skälet för denna sanslösa expansion av de internationella krediterna var just själva krisen, som satte stopp för de produktiva investeringarna och den inhemska kreditexpansionen, bankernas profitbehov (och konkurrens), i de imperialistiska länderna själva.

Det internationella kapitalistiska systemet har konfronterats med det faktum att strömmen av direkta imperialistiska investeringar till de underutvecklade länderna, av olika skäl, relativt sett inte har upphört att avta under de senaste tjugo åren.

Tabell VI

De större imperialistiska ländernas investeringar i utvecklingsländerna i procent av den totala direkta investeringen

	1960	1980
USA	40	25
Västtyskland	36	20
Storbritannien	36	20
Japan	60	47

Källa: Dominique de Laubier, *Les investissements internationaux: Quels changements pour les années quatre-vingt*, i *Economie prospective internationale* fjärde kvartalet, 1982

Under dessa villkor utgör de halvindustrialiserade ländernas ökade tillflykt till bankkrediter ett försök att inför den otillräckliga tillväxten av direkta investeringar förhindra ett angrepp från det kapitalistiska systemet. *Kreditexpansionen till de halvindustrialiserade länderna representerar inget annat än ett försök att öppna ytterligare en ny marknad för de imperialistiska ländernas exportindustri.* Det är ur ”teknisk” synvinkel ett riskfyllt försök, och från de ”konservativa bankernas” utgångspunkt fullständigt galet, men det låter förnuftigt enligt vissa stora monopol i de imperialistiska länderna.

Om priset som ska betalas dessutom är mycket högt, blir det inte långivarna som kommer att betala räkningen. Vinsterna kommer att hamna ”i fickorna” på de stora bankerna och monopolen, och kostnaderna kommer utan tvivel att betalas av statskassan, d v s av skattebetalarna (och av konsumenterna i form av ytterligare inflation). Av samma skäl är det inte särskilt troligt att bank- (finans) kapitalet verkligen kommer att strypa de halvindustrialiserade ländernas och OPEC-ländernas ekonomier. De skulle i så fall därigenom strypa 25 procent av sina egna kunder (så stor är Tredje världens del av världens import). Bankkapitalet kommer tvivelsutan att nöja sig med att ”nationalisera” förlusterna dels på bekostnad av den ”egna” nationen, och dels på bekostnad av de ”underutvecklade länderna”.

Om USA i dag drabbas av ett enormt underskott i handelsbalansen, beror inte detta enbart på övervärderingen av dollarn. Det beror också på minskningen av exporten till Tredje världen, till följd av internationella kreditrestriktioner. 1983 minskade USAs export till Latinamerika med 20 miljarder dollar!

Detta globala perspektiv på den internationella kapitalistiska ekonomin gör det möjligt för oss att ta död på en annan myt som polariserat debatterna mellan marxistiska teoretiker i den Tredje världen. *Det är felaktigt att anta att den inledande industrialiseringen eller de underutvecklade ländernas halvindustrialisering (åtminstone för en del av dem) bara kan genomföras i en absolut, obändig och ständig opposition till ”imperialismen” i sin helhet, (d v s till de stora monopolen, samtliga stora banker i de imperialistiska centra och alla multinationella bolag, sammantagna).* Det är felaktigt att anta att denna halvindustrialisering

nödvändigtvis utvecklas till en ”antiimperialistisk kamp” eller i sig själv utgör ”ett stadium i kampen mot imperialismen”.

Så argumenterade vi redan för tjugo år sedan. Från den tid då de förhärskande monopolistiska sektorerna i de imperialistiska länderna började exportera kapitalvaror i stället för konsumtionsvaror, inklusive kapitalvaror, var det ofrånkomligt att åtminstone en del av de multinationella bolagen och imperialistiska bankerna skulle vara intresserade av en delvis industrialisering av vissa halvindustrialiserade länder. Assisterade av den inom-imperialistiska konkurrensen, kunde denna trend bara förstärkas.

Ur detta följer att den ”nya oligarkin”, som i de halvindustrialiserade länderna förenar ”statsbyråkratin” och de ”nationella” monopolen med de multinationella bolagen, på intet sätt innebär att industrialiseringen avstannar. Den kan till och med stimulera industrialiseringen, men i särskilda former och inom givna ramar.

På samma sätt innebär det att framstegen i industrialiseringen i sig själva inte alls garanterar den gradvisa elimineringen av dessa multinationella bolag från ”maktblocket”. Sådana framsteg skulle till och med kunna förstärka deras tyngd.

”Begränsningarna” för ”industrialiseringsmodellerna” – först genom ”ersättning med kapitalvaror”; sedan genom en omfattande export; i morgon utan tvivel genom den relativa och blygsamma expansionen av den ”nationella” produktionen av kapitalvaror – har därför aldrig utgjort en absolut begränsning. De har helt enkelt varit begränsade i tid och rum genom faktum av dess förbindelse med de skilda konjunkturen – med nya tidsbegränsningar – på de kapitalistiska världsmarknaderna. Att slåss mot dessa successiva modeller som sådana är som att slåss mot väderkvarnar. Det är helheten av det kapitalistiska ”projektet” av kumulativ och kontinuerlig industrialisering (av modernisering) som borde angripas som utopisk och bankrutt inom ramen för den samtida internationella kapitalismen, inte dess särskilda och konjunkturella former som gradvis ersätter varandra.

Borgarklassen i de halvindustrialiserade länderna är inte imperialismens lakej (som var, och tvivelsutan fortfarande är, fallet för de härskande klasserna i de halvkoloniala länderna). Om den handlar som den gör i samspel med (ibland mer intimt, ibland i konflikt med) imperialismen, beror detta varken på tröghet eller avsaknad av självständig styrka. Precis tvärtemot förfogar den över en icke obetydlig ekonomisk makt. Det är tvärtom i förhållande till sina egna klart uppfattade ekonomiska, samhällliga och politiska klassintressen som den handlar som den gör. Det vore löjligt för en marxist att försöka övertyga kapitalisten om att han förstår vilka deras egna intressen är bättre än de själva gör!

I dagens värld, en värld i vilken det kapitalistiska systemet historiskt befinner sig i nedgång, helt oavsett dess periodiska tillväxtfaser, är de halvindustrialiserade beroende ländernas borgarklass öde oupplösligt förenat med hela systemets öde, och i första hand med dess huvudsakliga stöttepelare – de imperialistiska makterna. Undergrävandet av dessa makter vore för borgarklassen i de halvindustrialiserade länderna att såga igenom den gren de själva sitter på och påskynda sitt eget fall. Det räcker med att se den panikartade respons som den mäktiga kinesiska borgarklassen i Hong Kong visade inför idén om att den brittiska imperialismen skulle kunna tvingas att dra sig tillbaka från landet. Det räcker med att förstå det motiv som inspirerar den så kallade Contadora-gruppen, nämligen skräcken för att revolutionen knackar på dörren i Mexiko om den skulle segra i Guatemala, för att förstå på vilket sätt de härskande klasserna i de halvkoloniala länderna är oupplösligt förenade med imperialismen. De binds samman inte enbart av teknologiskt och finansiellt beroende, utan framför allt av samhällliga, politiska, och därför militära, skäl.

I dagens värld är den grundläggande motsättningen den mellan kapital och arbete, mellan kontrarevolution och den samhälleliga revolutionen, inte den mellan ”imperialism” och ”antiimperialistiska krafter”, utan klara klassgränser.

Inom ramen för de världsomspännande borgerliga krafterna, strävar borgarklassen i den Tredje världen – framför allt i de halvindustrialiserade länderna (och i OPEC-länderna) – efter att till egen gagn fördela det mervärde som utsugs från all världens proletärer (och detta på den imperialistiska borgarklassens bekostnad). Periodvis strävar den efter att dra fördel av antiimperialistiska stämningar eller till och med antiimperialistiska massaktioner. Detta är ingenting nytt. Detta kommer att ske även i morgon. Det är den kapitalistiska konkurrensens grundläggande lag. Kampen för att omfördela mervärdet kan vara hård i vissa konjunkturella lägen. Den kan åtföljas av en retorik som är ännu mer hätsk än den verkliga kampen. Denna omfördelningskamp kommer dock inte att frigöra sig från de trånga ramar inom vilka den är instängd i vår epok: den oundgängliga solidariteten mellan alla de som tillägnar sig mervärde, inför lönearbetarnas återkommande försök att sätta stopp för tillägnandet och produktionen av mervärde.

Ju förr revolutionärer och arbetare i den så kallade ”Tredje världen” förstår detta, ju snarare kommer deras diskussioner att återfå den strategiska klarhet som är nödvändig för omfattande segrar, och ju snarare kommer de falska debatternas tid, de falska valen och de strategiska misstagen att övervinnas.

Översättning: Lars Kaage och Christina Schmidt

Översatt ur *Quatrième Internationale*, nr 13, april 1984.